HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ובעל (א) הפיקים והעיקל איזהו העיקל כל שהוא מקיף פרסותיו ואין ארכבותיו נוקשות זו לזו פיקה יוצא מגודלו עקיבו יוצא לאחוריו פרסותיו רחבות כשל אווז אצבעותיו מורכבות זו על זו או קלוטות למעלה עד הפרק כשר למטה מן הפרק וחתכה כשר היתה בה יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול ואם לאו כשר יתר בידיו וברגליו שש ושש עשרים וארבע ר' יהודה מכשיר וחכמים פוסלין השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין:

גמ' ת"ר [1] שבר רגל אין לי אלא שבר רגל מנין לרבות הקישן והעיקל והקילבן ת"ל או שבר רגל תנא בעל (א)(הקיפין) והשופנר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן בעל הפיקין שיש לו כסתות הרבה שופנר שאין לו כסתות כל עיקר: פיקה יוצא מגודלו ועקיבו יוצא לאחוריו: א"ר אלעזר שוקו יוצא באמצע רגלו: פרסותיו רחבות כשל אווז: אמר רב פפא לא תימא דטריפה ולא סדיקא אלא כיון דטריפה אע"ג דסדיקא: אצבעותיו מורכבות זו על גב זו או קלוטות: ת"ר שבר יד אין לי אלא שבר יד אצבעות מורכבות (ב) (למעלה) או קלוטות למעלה מן הפרק וחתכן והאמרת כשר אלא ולא חתכן מנין ת"ל או שבר יד: היתה בו יתרת וחתכה אם יש בה עצם פסול ואם לאו כשר: אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן והוא שנספרת ע"ג היד ת"ר יתירה שיש בה עצם ואין בה צפורן מטמא במגע ובמשא ומטמא באהל ועולה למנין קכ"ה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ובנספרת על גב היד אמר רב חסדא דבר זה רבינו הגדול אמרו המקום יהיה בעזרו יתרת שיש בה עצם ואין בה צפורן מטמא במגע ובמשא ואין מטמא באהל אמר רבב"ח א"ר יוחנן ובשאינה נספרת על גב היד א"ר יוחנן עשו דבריהם כדברי נביאות מה נפשך אי אבר הוא באהל נמי תטמא ואי לאו אבר הוא במגע ובמשא נמי לא ליטמי אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא משום עצם כשעורה נגעו בה רב פפא אמר גזירה שאינה נספרת אטו נספרת אי הכי שאינה נספרת באהל נמי תטמא עבדו רבנן היכירא כי היכי דלא לישרפו עלייהו תרומה וקדשים תנן התם רוב בנינו ורוב מנינו של מת אע"פ שאין בו רובע טמאין ת"ר איזהו רוב בנינו שני שוקיים וירך אחד הואיל ורוב גובהו בגדול איזהו רוב מנינו קכ"ה א"ל רבינא לרבא תנא מניינא אתא לאשמועינן קמ"ל כדתניא חסר שאין בו אלא מאתים ויתר שיש בו מאתים ושמונים וא' כולן עולין למנין קכ"ה זיל בתר רובא דאינשי א"ר יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידיו של ר' ישמעאל ששלקו זונה אחת שנתחייבה שריפה למלך בדקו ומצאו בה מאתים וחמשים ושנים אמר להם שמא באשה בדקתם שהוסיף לה הכתוב שני צירים ושני דלתות תניא רבי אלעזר אומר כשם שצירים לבית כך צירים לאשה שנאמר [2] ותכרע ותלד כי נהפכו עליה ציריה רבי יהושע אומר כשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה שנאמר [3] כי לא סגר דלתי בטני רבי עקיבא אומר כשם שמפתח לבית כך מפתח לאשה שנאמר [4] ויפתח את רחמה לרבי עקיבא קשיא דתלמידי רבי ישמעאל דלמא איידי דזוטרא אתמוחי מתמח אמר רב וכולן אין מטמאין באהל שנאמר [5] זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר השוה לכל אדם אמר ליה אביי ובאיש ליכא והכתיב [6] צירים אחזוני כצירי יולדה והכתיב [7] אדני במראה נהפכו צירי הכא נמי צירי בשר הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי מאתים וארבעים ושמנה היכי משכחת לה לא באיש ולא באשה:

יתר

בעל הפיקין והעיקל. כדמפרש וקמפרש עיקל ברישא כל שהוא מקיף פרסותיו כשיושב ומחבר פרסות רגליו זו לזו ואין ארכובותיו יא] נוקשות זו לזו שעוקמות כלפי חוץ: **פיקה יוצאה מגודלו.** חתיכת בשר עגול כפיקה יוצאה מגודלו: **עקיבו יוצאה מאחוריו.** כדמפרש בגמרא שוקו עומד באמצע רגלו שחצי הרגל יב] עומד בפנים וחצי לאחור: **רחבות כשל אווז.** שקלוטות ח) הן כשל אווז ואין ארכן יתר על רחבן: **עד הפרק.** פרק האמצעי: **למטה מן הפרק.** דהיינו לצד הצפורן שמחוברין כולן וחתכה שיהו מסולקים ט) כשר: **יתירה.** אצבע יתירה: **אם יש בה עצם פסול.** יג] י) הואיל וחתכה שהרי הוא מחוסר אבר (ג) שנמצא בו ואם לאו כשר דלא חשיב אלא תלתול בעלמא: **ו' ו' כ"ד.** מפרש (ד) לגבי קרא בגמרא [ע"ב] אמאי נקט להו ומתני' לישנא דקרא נקט: **גמ' הקישן.** היינו המקיש בקרסוליו: **והעיקל והקילבן.** היינו פיקה יוצאה מגודלו: **בעל הפיקין והשופנר** גרסי': **כסתות הרבה.** שאיסתמרא כ) שלו שקורין קביל"א גדולה מאד: **טריפה.** קלוסטנב"א ל): **למעלה** דברייתא היינו למטה דמתני': **ובנספרת על גב היד.** שנספרת עם שאר האצבעות שעומדת בשורתן בההיא קתני מתני' דחשיב אבר: **אם היה בה עצם ואין [בה] צפורן.** רבותא נקט יד] אע"ג דאין בה צפורן חשיב אבר אם נספרת ע"ג היד: **מטמא במגע ובמשא ובאהל.** וכגון שיש בה בשר קצת ולא כזית דאי הוה בה כזית בשר אפי' אינה נספרת או אין בה עצם נמי הוה מטמא באהל דהא כזית מן המת מטמא באהל ואי לא הוה טו] בשר כלל אפילו נספרת נמי דחשיב אבר לא מטמא באהל דאין עצמות מטמאין באהל אלא רוב בנין או רוב מנין או רובע הקב אבל השתא דאיכא מקצת בשר מטמא אע"ג דליכא כזית הואיל ונספרת על גב היד דחשיב אבר דהכי אמרינן במס' נדה בפרק יוצא דופן (דף מג:) האברים אין להם שיעור אפילו פחות מכזית מן הנבילה ופחות מכזית מן המת: **ועולה למנין קכ"ה.** אם אין בה בשר עולה למנין קכ"ה דזהו רוב מנין אברי המת דאברי המת רמ"ח ורוב מנינו של מת מטמא באהל. ובנספרת דאי לא קיימא בשורת האצבעות לא חשיב אבר הואיל ואין בה צפורן: **רבינו הגדול.** רב: **ואינה מטמאה באהל.** ובאינה נספרת כדמפ' טז] דאיכא תרתי לגריעותא אין בה צפורן ואינה נספרת אבל יש בה צפורן יז] מטמאה ואע"ג דאינה נספרת והכי תנן בפ' בא סימן (נדה דף מט.): **כדברי נביאות.** שאין צריכין ליתן טעם לנבואתן לפי שבלא טעם שומעים להם כך הם לא נתנו טעם לדבריהם: **ואע"פ שאין בהם רובע הקב טמאים.** באהל וגבי אהלות תנינן לה: **הואיל ורוב גובהו בגדול.** דזהו רוב הגובה באדם גדול שאינו ננס באברים דשני שוקיים וירך אחד הוי רוב גובה הגוף בלא הראש דלגבי בנין המת לא חשיב ראשו בברייתא דאהלות מ) דקתני איזהו בנינו השוקיים והירכיים יח] הגוף והשדרה. כ"א הואיל ורוב בנינו בגדול גרסינן והכי לישנא דתוספתא נ). בגדול בגובה: **מניינא אתא לאשמועינן.** בתמיה. דכיון דרמ"ח אברים יט] פשיטא דרובא הוי קכ"ה: **חסר שאין בו אלא מאתים.** שנברא חסר בכל יד ובכל רגל ב' אצבעות דהיינו ח' אצבעות ובכל אצבע יש ו' עצמות כ] כך מפרש במס' אהלות [פ"א מ"ח] הרי חסר מן האצבעות מ"ח ולא נשתיירו אלא מאתים. ויתר שיש בו רפ"א כגון אשה שנבראת יתירה ד' ס) אצבעות בכל יד ורגל כא] והרי ד' אצבעות יתירין הוי כ"ד עצמות יותר ובאשה יש ב' צירין ושני דלתות ומפתח כדאמרינן לקמן הרי כ"ט אברין יותר הוסיפן על רמ"ח ותמצא רע"ז וד' הנותרין לא ידענא היכי מתרמי דודאי אין בכל אצבע אלא ו' עצמות סך הכל לא שורש ולא ענף ע) והכי מפרש באהלות: **כולן עולין למנין קכ"ה.** כל אלו יתירין חשובין לאברים ועולין למנין קכ"ה ושמעינן מינה דאע"ג דקכ"ה לא הוי רובא דידיה דהא רפ"א היו לו אפ"ה הוי קכ"ה רובא וגבי חסר נמי אע"ג דהוי רובא דידיה פ) [ק"א] אפ"ה לא חשיב רובא אלא קכ"ה: **צירין.** קרדונ"ש: **נר"ע.** כב] מפתח הוו להו רנ"ג וקשיא לתלמידי ר' ישמעאל דלא מצאו אלא רנ"ב: **איידי דזוטרא.** המפתח איתמוחי איתמח מחמת שליקה: **וכולן.** כל היתירין הללו שבאשה אין מטמאין באהל האבר בפני עצמו שיש עליו בשר קצת: **צירי בשר.** תירוצא הוא. כג] לא חשיב אבר בלא עצם:

שית

בעל הפיקין שיש לו כסתות הרבה. פי' בקונט' שאיסתוורא שלו שקורין קביל"א גדולה ובערוך פירש שפרסתו גבוהה ויש בשר הרבה לצד ראש הרגל ובעקב ל) ואמצעית שלו כמין כיפה ולשון כסתות משמע כפירושו דאיירי בבשר ולא בעצם כי ההיא דבראשית רבה דקאמר על האדם המכוסה בית הריעי שלו בעגבותא כד] לו כסתות משא"כ לבהמה: **עשו דבריהם דברי נביאות מה נפשך כו'.** מדפריך עליה משמע דלאו לשבח קא"ל דברי נביאות כה] ופ"ק דב"ב (דף יב. ושם) משמע דקאמר לענין חשיבות דמייתי עלה ההיא דלעולם [שניטלה] נבואה מן הנביאים ובסוף כילד מעברין (עירובין דף ס: ד"ה אין) פירשתי:

ובשאר

מסורת הש"ס

א) [הפיקין], ב) נ"א וכן הוא גי' ל"ק מן הפרק וחתכן מנין וחתכן והאמרת כשר כו', ג) קדושין כה. [נדה מט:], ד) נדה שם, ה) עירובין ס: ב"ב יב., ו) אהלות פ"ב מ"א, ז) נ"א רבא, ח) נ"א שקלוטות ל"ק, ט) נ"א מחולקין ל"ק, י) עיין תי"ט, כ) שאיסתוורא, ל) בס"א: קלושה טנב"א, מ) [תוספתא אהלות פ"ג ה"ג], נ) [שם], ס) [ו' רש"ש], ע) [עי' ר"ג], פ) ל"ק, צ) [עיין בערוך ערך כסת], ק) ל"ק,

תורה אור השלם

1. אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בוֹ שֶׁבֶר רָגֶל אוֹ שֶׁבֶר יָד: ויקרא כא יט
2. וְכַלָּתוֹ אֵשֶׁת פִּינְחָס הָרָה לָלַת וַתִּשְׁמַע אֶת הַשְּׁמֻעָה אֶל הִלָּקַח אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וּמֵת חָמִיהָ וְאִישָׁהּ וַתִּכְרַע וַתֵּלֶד כִּי נֶהֶפְכוּ עָלֶיהָ צִרֶיהָ: שמואל א ד יט
3. כִּי לֹא סָגַר דַּלְתֵי בִטְנִי וַיַּסְתֵּר עָמָל מֵעֵינָי: איוב ג י
4. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רָחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ: בראשית ל כב
5. זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: במדבר יט יד
6. עַל כֵּן מָלְאוּ מָתְנַי חַלְחָלָה צִירִים אֲחָזוּנִי כְּצִירֵי יוֹלֵדָה נַעֲוֵיתִי מִשְּׁמֹעַ נִבְהַלְתִּי מֵרְאוֹת: ישעיהו כא ג
7. וְהִנֵּה כִּדְמוּת בְּנֵי אָדָם נֹגֵעַ עַל שְׂפָתָי וָאֶפְתַּח פִּי וָאֲדַבְּרָה וָאֹמְרָה אֶל הָעֹמֵד לְנֶגְדִּי אֲדֹנִי בַּמַּרְאָה נֶהֶפְכוּ צִירַי עָלַי וְלֹא עָצַרְתִּי כֹּחַ: דניאל י טז

הגהות הב"ח

(א) במשנה ובעל הפיקה והעיקל איזהו עיקל וכו' לאחוריו פרסתו רחבה כשל אווז וכו' קלוטות עד הפרק וכו' היתה בו יתרת: (ב) גמ' מורכבות או קלוטות כצ"ל ותיבת למעלה נמחק: (ג) רש"י ד"ה אם יש וכו' מחוסר אבר שנברא בו: (ד) ד"ה ו' ו' כ"ד מפרש בגמרא לגבי קרא אמאי:

לעזי רש"י

קיביל"א. קרסול.

קלושטנב"א [טינב"א]. דק, רזה.

קרדונ"ש [קרדיניל"ש]. צירים (של דלת וכדומה).

מוסף רש"י

ובשאינה נספרת על גב היד. אינה עומדת בשורת האצבעות (נדה מט:). **כדברי נביאות.** בלא טעם (ב"ב יב.) כמתנבא מפי הגבורה שאינו נותן טעם לדבריו (ערובין ס: עי"ש).

רבינו גרשום

כל שהוא מקיף פרסותיו. שפרסות רגליו רחבות ועגולות שכשהוא מקרב רגליו זו אצל זו אין יכולות ארכובותיו להקיש זו בזו: פיקה יוצאת מגודליו. כעין אצבע יתירה: עקיבו יוצא לאחוריו. שבולט הרבה לאחריו כדמפרש בגמרא כגון שנראה (כגון) שוקו יוצא באמצע רגלו: והקילבן. לא איתפרש לן [יש מפרשים קילבן שזורק רגלו לאחוריו כשהוא הולך]: הפיקין והשופנר. כסתות הרבה כעין קרסוליו הרבה: לא תימא דטריפה. שדקה הרבה ולא סדיקה בין האצבעות אלא שעגולה כשל אווז אלא כיון דטריפה אע"ג דסדיקה פסול: קלוטות עד הפרק. אם דבוקות הן האצבעות מפיסת יד ועד הפרק האמצעי של אצבעות כשר ואם דבוקה למעלה מן הפרק וחתך הדבק כשר: למעלה מן הפרק דאמר בגמרא היינו

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ח מהלכות ביאת מקדש הלכה יג טור י"ד סימן סט:
כז ב מיי' שם הלכה יא:
כח ג מיי' פ"ב מהלכות טומאת מת הל' [ז] ח:
כט ד ה מיי' שם הל' ח:

שיטה מקובצת

א] ובעל הפיקין והעיקל: ב] ארכבותיו נוקשות: ג] מורכבות זו ע"ג זו או קלוטות למעלה: ד] יוחנן ובנספרת ע"ג היד: ה] אמר ר' חנינא עשו: ו] שאין בהן רובע: ז] רבינא ס"א רב אדא בר אהבה: ח] לאשמועינן אמר ליה הא קמ"ל: ט] קכ"ה מאי טעמא זיל: י] ושנים באו ושאלו את רבי ישמעאל כמה איברים יש באדם אמר להם רמ"ח אמרו לו והלא בדקנו ומצינו רנ"ב אמר: יא] ארכבותיו נוגעות זו לזו שעקומות כלפי: יב] הרגל לפנים וחצי רגל לאחור הס"ד: יג] דהואיל וחתכה הרי הוא: יד] נקט דאע"ג: טו] לא הוה ביה בשר: טז] כדמפרש ואזיל: יז] מטמא באהל ואע"ג כו' והכי נמי תנן בפ': יח] והירכים והצלעות והשדרה: יט] אברים באדם פשיטא: כ] עצמות כדמפרש במס' אהלות הרי לשמנה אצבעות מ"ח ולא: כא] ורגל ששה אצבעות יתירין מהם כ"ד עצמות: כב] לר"ע דאמר מפתח כו' וקשיא דתלמידי ר"י: כג] הוא דלא חשיב: כד] בעגבותא קרא לו: כה] נביאות ובפ"ק דב"ב:

רבינו גרשום (המשך)

למטה מן הפרק דאמרינן במתני'. או דמרבי כולהו הני מאי: [ובנספרת] על גב היד שעומ' בשורת האצבעו': ועולה למנין קכ"ה. אברים דהיינו רוב מנינו דרמ"ח אברים יש באדם: רבינו הגדול. רבי: עשו דבריהם כדברי נביאות. שאין אדם יודע לפרש מה טעם מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל: משום עצם כשעורה נגעו בה. דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל אף האי נמי: רב פפא אמר הואיל ואינה נספרת בדין הוא דאפילו במגע ובמשא נמי לא תטמא אלא גזירה שאינה נספרת דתטמא אטו נספרת: אי הכי. ליגזור כשאינה נספרת דתטמא באהל אטו נספרת: עבדו. בה היכירא כי היכי דלא תטמא באהל כי היכי דלא לישרפו על טומאתו תרומה וקדשים: אע"פ שאין בהן רובע. הקב של עצמות טמאין באהל: ב' שוקין וירך אחד. הואיל ויש רוב בנינו בגובהו של אדם: חסר. אדם חסר שאין בו אלא מאתים אברים כגון שחסר מכל יד ומכל רגל ב' אצבעות ובכל אצבע יש בו שש עצמות עד הזרוע דהיינו חסר מ"ח אברים: ויתיר שיש בו מאתים ושמונים ואחד. שזה יש לו ל"ג אברים יותר ואלו הן שיש לו ד' אצבעות יתירות בידיו וברגליו שיש בהן כ"ד אברים ולכל השש עצמות שבכל אצבע יש כנגדו בזרוע עצם אחד היינו כ"ח יתירות: ושני צירים וב' דלתות ומפתח. והיינו רפ"א אברים: כולן עולין למנין קכ"ה. אפילו הנך יתירות עולין בחשבון קכ"ה דבין ליתיר ובין לחסר לא אזלינן בתר רוב אברים דידהו אלא בתר רוב אברים דאינשי דעלמא דהוי קכ"ה: לר' עקיבא קשיא דתלמידי דרבי ישמעאל דאינהו לא אשכחו אלא ד' אברים טפי באדם ורבי עקיבא דמוסיף מפתח איכא ה' אברים טפי: דלמא איידי דזוטר. ההוא עצם דמפתח איתמוח איתמח בשלקוה: וכולן. הני חמשה יתירי אינן מטמאין באהל כו': צירי בשר. וליכא בהו עצמות. הכי נמי מסתברא. דלית בהו עצמות בצירי דאי לא תימא הכי כו':

SHAS MOZNAIM